ÎNTÎLNIRE CU EINSTEIN

— “Appuntamento con Einstein”—

de Dino Buzzati

Traducerea: Doru Iordan

Într-o tîrzie după-amiază a lunii octombrie, Albert Einstein se plimba singuratic, pe aleile universității Princeton, cînd se întîmplă un lucru extraordinar: gîndirea-i o luă branbura, ca un cîine scăpat din lesă, şi întrezări ceea ce toată viața lui încercase zadarnic să conceapă. Cît ai clipi, Einstein văzu acest univers denumit curb, şi-l văzu atît din față cît şi din spate, cum puteți să faceți şi dumneavoastră cu o carte.

Se pretinde în general că mintea noastră nu va reuşi niciodată să conceapă curbura spațiului, lungimea, lărgimea, profunzimea lui, fără a uita acea a patra dimensiune a cărei existență este demonstrată, dar care rămîne interzisă spiritului uman: ca un zid claustrat, unde omul - îndemnat de mintea sa niciodată satisfăcută - se cațără, se cațără fără a găsi ieşirea. Nici Pitagora, nici Platon, nici Dante, dacă ar mai trăi pe lumea aceasta, n-ar reuşi să treacă, adevărul fiind totdeauna mai presus decît noi.

Dimpotrivă, alții afirmă că o asemenea eventualitate ar fi posibilă, după ani şi ani de studiu şi un efort gigantic al inteligenței noastre. Un oarecare savant singuratic - în timp ce în jurul lui lumea se frămînta cu frenezie, pe cînd trenurile şi înaltele furnale fumegau, pe cînd milioane de oameni piereau absurd în război şi în timp ce în amurgul grădinilor din oraşe îndrăgostiții se sărutau, - aşadar un oarecare savant, printr-o eroică performanță a inteligenței sale - cel puțin aşa ne spune legenda - a izbutit să descopere (fără îndoială în cîteva fugitive momente, ca şi cum s-ar fi aplecat deasupra unui hău, de unde ar fi fost imediat tras înapoi), să vadă spațiul curb.

Fenomenul s-a produs latent, nimeni n-a putut să-l felicite pe temerar. Nici fanfare, nici interviuri, nici medalii sau decorații. Era un triumf absolut personal şi dacă putea să afirme *„am luat cunoştință de universul curb*”, totuşi n-avea nici un document, nici o fotografie, nimic ce i-ar fi putut confirma viziunea.

Cînd, cu un suprem efort, gîndirea trece de cealaltă parte - în universul interzis oamenilor, ceea ce părea formulă inertă, vidă, născută şi amplificată spre în afară, acum devine însăşi viața noastră şi frămîntările tridimensionale dispar şi ne simțim - asta-i forța umană - scufundați, suspendați în veşnicie!

Profesorului Albert Einstein i se întîmplau toate acestea într-o superbă seară, cînd cerul părea de cristal şi ici şi colo sclipeau - rivalizînd cu steaua Păstorului - felinarele electrice. Profesorul îşi simțea inima, - acest muşchi ciudat - bucurîndu-se de bunăvoința Domnului!

Dar chiar atunci, ca şi cum ar fi fost pedepsit - acest misterios adevăr dispăru la fel de repede cum se ivise. Şi Einsten observă că se afla într-un loc pe care nu-l mai văzuse niciodată. Mergea pe o stradă largă fără case, fără vile sau barăci. Nu era acolo decît o stație de benzină, străjuită de un glob aprins. Şi, foarte aproape, aşezat pe o bancă, un negru asteptînd clienții. Era îmbrăcat cu o salopetă, iar pe cap avea un beret roşu de basse-ball.

Einstein tocmai îl depăşise, cînd omul se ridică, merse după el şi-l strigă: *Domnule*!

Se întoarse. Era foarte înalt, cu o înfățişare africană. Surîsu-i alb strălucea în crepusculul albăstrui.

– Domnule, repetă negrul - arătîndu-i o țigară - aveți foc?

– Nu fumez, răspunse Einstein contemplîndu-l.

Negrul reluă:

– Nu-mi oferiți ceva de băut?
Era înalt, tînăr... sălbatic... Einstein răscoli zadarnic prin buzunare.
– Eu... nu ştiu, n-am nimic la mine... nu obişnuiesc... îmi pare rău...
– Vă mulțumesc totuşi! Dar... scuzați-mă...
– Ce mai doriți?
– Am nevoie de dumneavoastră. Pentru aceasta sînt aici.
– Aveți nevoie de mine? De ce?
– Am nevoie de dumneavoastră pentru ceva secret - replică negrul. Şi n-am să vă spun decît la ureche...
Dinți-i străluceau în obscuritate; se aplecă la urechea lui Einstein:
– Sînt diavolul Ibis[1] - murmură - sînt Îngerul Morții[2], trebuie să-ți iau sufletul...
Einstein se dădu cu un pas înapoi.
– Mi se pare, mi se pare că ai abuzat de băutură - îi răspunse cu o voce severă.
– Sînt Îngerul Morții, repetă celălalt. Priveşte!
Se apropie de o potecă şi rupse o creangă. Tinerele frunze îşi schimbară culoarea, se chirciră şi deveniră scrum.
Einstein înclină capul.
– Drace, aşadar asta-i... Dar, în adevăr aici, astăseară,... pe drumul ăsta?
– Aşa am primit ordin.
Einstein privi în jur, dar nu era țipenie de om. Se uită şi la cer: era limpede, cu toate constelațiile la locul lor, şi steaua Păstorului[3] clipea.
– Ascultă, spuse Einstein, acordă-mi o lună! Ai venit tocmai cînd eram pe punctul să termin o treabă importantă. Nu-ți cer decît o lună...
– Ce vrei să descoperi - replică celălalt - poți să afli imediat: e deajuns să mă urmezi.
– Nu-i acelaşi lucru. Ce se descoperă fără trudă nu are însemnătate. Muncă mea e foarte importantă, mă consacru ei de treizeci de ani. Totuşi nu-mi lipseşte decît puțin...
Negrul glumi.

---

[1] In Islam jinn-ii rai sunt referiti ca fiind shayatin iar Iblis (Satana) este seful lor. Iblis este primul Jinn care nu l-a ascultat pe Allah. Conform Islamului, jinn-ul este format din lumina unei flacari de foc. Conform "Qur'an", Iblis era un servitor al lui Allah, dar cand Allah l-a creat pe Adam din pamant, Iblis a devenit foarte gelos, arogant si neascultator.
Adam a fost primul om, si omul a fost cea mai mare creatie a lui Allah. Iblis nu a putut rezista si a refuzat recunoasterea unei creaturi create din "mizerie". Allah l-a condamnat pe Iblis ca dupa moarte sa traiasca in focul iadului. Allah astfel a creat si iadul. Iblis l-a intrebat pe Allah daca poate sa-si traiasca restul vietii cu abilitatea de a conduce omenirea si jinnii. Allah i-a raspuns ca acesta poate conduce doar pe cei care se opun lui Allah.
Adam si Eva (Hawwa in araba) au fost inselati de catre Iblis pentru a manca din fructul oprit si astfel decazand din gradina Eden pe Pamanant.
[2] 'Izra'il, numit si „Îngerul morții" (Malakul mawt) este cel raspunzator de sfarsitul vietii noastre. Israfil va suna goarna la sfarsitul lumii si In Ziua Judecatii.
[3] nume dat cel mai frecvent lui *Venus*, Luceafărul de Dimineață şi stelelor *Capella* (cea mai strălucitoare din constelația Auriga) şi *Altair* (în Japonia numită *Hikoboshi*, adică "Steaua Tânărului Păstor"). Toate trei sunt extrem de luminoase, astre principale deci, pentru cei ce le-au numit.

– O lună ai spus? Dar după o lună să nu cauți să te ascunzi. Oriunde te voi găsi.

Einstein se pregătea să mai ceară ceva, dar *negrul* dispăruse.

Dacă aştepți o persoană iubită, o lună pare fără sfîrşit, dar cînd trebuie să reîntîlneşti mesagerul morții e mai scurtă ca un suspin!

Luna trecu şi Einstein se îndreptă spre locul convenit. Acolo găsi stația de benzină şi banca pe care îl aştepta negrul îmbrăcat cu o veche manta militară.

– Iată-mă, îi spuse Einstein punîndu-i mîna pe umăr.

– Şi treaba? Ai terminat-o?

– N-am terminat-o - răspunse trist savantul. Mai lasă-mă încă o lună! O sămi ajungă. Ți-o jur! De data asta, sînt sigur că voi reuşi. Crede-mă: am lucrat zi şi noapte, dar n-am putut s-o termin la timp. Îmi lipseşte atît de puțin...

Negrul, fără să se întoarcă, ridică din umeri.

– Ah, oamenii. Toți sînteți la fel! Niciodată nu sînteți mulțumiți! Vă străduiți să obțineți o amînare. Şi pe urmă cautați mereu un pretext...

– Am o treabă foarte grea. Nimeni pînă acum...

– Ştiu, ştiu, aprobă îngerul Morții. Cauți cheile universului, nu-i aşa?

Tăcură. Se lăsă o pîclă deasă, o noapte care prevestea iarna, una din nopțile cînd te simți prost şi jinduieşti să rămîi acasă.

– Atunci? întrebă Einstein.

– Întinde-o... Dar o lună trece repede.

Trecu întocmai ca o clipă. Niciodată timpul nu devorase patru săptămîni cu atîta aviditate. Şi în seara aceea, o seară de decembrie, vîntul geros rostogolea cu scrîşnet pe asfalt ultimele frunze ale copacilor, iar pletele albe ale savantului tremurau în aerul rece. Lîngă stația de benzină îl aştepta negrul cu chipul acoperit de o glugă, chircit ca şi cum ar fi dormit.

Einstein se apropie şi-i atinse timid umărul.

– Eu sînt - îi spuse.

Negrul stătea ghemuit în mantaua lui, clănțănind din dinți.

– Tu?

– Da, eu.

– Ai terminat?

– Datorită Domnului, am terminat!

– Ai cîştigat marele match? Ai găsit ce căutai? Ai descuiat universul?

Einstein tuşi uşor.

– Da, răspunse surîzînd. De-acum înainte, universul este oarecum în ordine...

– Atunci vii? Eşti pregătit sufleteşte pentru călătorie?

– Fireşte, aşa a fost pactul nostru...

Brusc, *negrul* se ridică în picioare şi prinse să hohotească cu acel rîs sardonic, clasic la cei din rasa lui. Pe urmă, împinse din răsputeri arătătorul întins în stomacul lui Einstein, care fu gata-gata să-şi piardă echilibrul.

– Pleacă, canalie bătrînă!... Aleargă, dacă nu vrei să te pocnească o congestie pulmonară... Crezi că mă interesezi?

– Cum, mă laşi? Atunci, de ce tot circul ăsta?

– Trebuia să-ți termini lucrul. Nimic altceva. Am izbutit. Dacă nu-ți jucam o festă, cine ştie cît timp ți-ar mai fi trebuit!

– Lucrul meu? De ce interesa?
Negrul rîse din toată inima.
– Pe mine, deloc... Dar şefii, acolo jos, Marii diavoli... Pretind că primele tale descoperiri le-au fost foarte utile. Nu-i din vina ta, dar aşa a fost să fie. Fie că-ți place sau nu, scumpul meu profesor, infernul s-a bucurat mult... Şi acum aşteaptă cu nerăbdare noutăți de la tine...
– Palavre! se supără Einstein. Ce poate fi mai nevinovat în lume? Formule mărunte, pure abstracțiuni, inofensive, dezinteresate...
– Ce naiv! şi Iblis îl împinse din nou cu arătătorul în stomac - naivule, pleacă! Aşadar m-au trimis degeaba? Crezi că s-au înşelat? Nu, ai lucrat bine. Acolo jos, vor fi mulțumiți de tine... Vai, dacă ai şti!
– Daca aş şti ce?

Dar celălalt se pierdu în ceață. Dispăruse şi stația de benzină, şi banca de lemn. Rămase numai noaptea, vîntul şi, în depărtare, zgomotul maşinilor de pe autostrada care ducea spre universitatea Princeton din New Jersey.

[Originally published in „*Il crollo della Baliverna*”, 1954. În românește povestirea a fost publicată în *Jurnalul S.F.* nr. 88/ 1994]